

Kancelaria Senatu RP

Ekspertyza pt.

Analiza wpływu regulacji związanych z „wygaszaniem” branży futrzarskiej w Polsce (m.in. w zakresie zagospodarowania przez nią odpadów poubojowych) np. w zakresie ewentualnego wzrostu cen mięsa i wędlin czy następstw likwidacji uboju rytualnego – dla rolnictwa w Polsce i innych branż (m.in. spadku poziomu rentowności poszczególnych działów gospodarki)

Spis treści

1. Branża futrzarska w Polsce.....	2
2. Rynek mięsa wołowego i drobiowego w Polsce.....	3
2.1. Przemysł mięsa czerwonego i drobiowego w Polsce	4
2.2. Ubój przemysłowy bydła i drobiu	6
2.3. Ceny żywca wołowego i drobiowego.....	8
2.4. Produkcja oraz eksport mięsa wołowego i drobiowego.....	9
3. Potencjalne skutki wprowadzenia zakazu uboju religijnego bydła i drobiu w Polsce (z wyłączeniem gmin wyznaniowych).....	10
4. Literatura	15

Autor

dr inż. Robert Mroczek

1. Branża futrzarska w Polsce

Polska jest drugim producentem skór w Europie (za Danią) i trzecim na świecie za Chinami i wspomnianą Danią. Według stanu na dzień 10 września 2020 roku w Polsce było **845 ferm zwierząt futerkowych, ale aktywnych, tzn. na których były zwierzęta, było 810**. W procedowanej ustawie o zmianie ustawy o ochronie zwierząt oraz niektórych innych ustaw przepisy o zakazie chowu lub hodowli zwierząt futerkowych wyłączają chów i hodowlę królików. Ferm zwierząt futerkowych, na których trzymano: lisy, norki amerykańskie, jenoty, szynszyle oraz nutrie było **ok. 700**, z czego w połowie z nich hodowano norki amerykańskie (tab. 1).

Tabela 1. Liczba ferm oraz liczba zwierząt futerkowych w Polsce (stan na 11 września 2020 r.)

Wyszczególnienie	Liczba ferm	Liczba zwierząt (sztuki)
Lis pospolity	38	14 870
Lis srebrzysty	117	25 241
Lis polarny	53	17 333
Jenot	35	11 770
Norka amerykańska	354	6 374 144
Szynszyla	132	110 566
Nutria	2	235
<i>Króliki</i>	<i>107</i>	<i>204 073</i>
Inne	7	1 571
Razem	845 (810^a)	6 759 803

^a farmy „aktywne” ze zwierzętami

Źródło: dane z Instytutu Gospodarki Rolnej (na podstawie danych przesłanych przez Wojewódzkie Inspektoraty Weterynarii w dniu 10.09.2020 r.).

Właściciele ferm zwierząt futerkowych, które są zwierzętami mięsożernymi, tj.: lisów, jenotów i norek amerykańskich, zaopatrują się m.in. w odpadki poubojowe w zakładach mięsnych, głównie drobiarskich, płacąc za 1 tonę takich odpadków **ok. 350 zł**. Stanowi to dla zakładu drobiarskiego przychód, a de facto czysty zysk. Porównywalne kwoty, a nawet wyższe za produkty uboczne pochodzące z zakładów drobiarskich oferują firmy paszowe, zakłady utylizacyjne – **płacąc obecnie od 300 do 500 zł/tonę** (w zależności od jakości i ilości pozyskiwanego surowca). Jest to cenny surowiec (m.in. z uwagi na dużą zawartość białka), wykorzystywany do produkcji karmy dla zwierząt

domowych (głównie psów i kotów), ale też w przemyśle kosmetycznym, medycynie czy biopaliwach.

Z danych przekazanych przez hodowców (praktyków) wynika, że jedna norka zjada 48-52 kg karmy rocznie (średnio ok. 50 kg). Ponad 90% karmy stanowią produkty uboczne pochodzenia zwierzęcego (PUPZ) z ubojni, głównie drobiu.

W Polsce w 2018 roku wytworzono łącznie ok. 2,2 mln ton produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego, które zostały przetworzone przez zakłady utylizacyjne (73,8%), **hodowców zwierząt futerkowych (19,6%)** oraz producentów karmy dla zwierząt (6,6%) [Krzemiński, 2020]. Oznacza to, że na żywienie mięsożernych zwierząt futerkowych przeznaczono **ok. 430 tys. ton** odpadów poubojowych.

Zakaz prowadzenia ferm zwierząt futerkowych (z wyjątkiem królików) pozbawi ich hodowców źródła dochodu. Wartość eksportu skór surowych (kod 4301) i garbowanych (kod 4302) z Polski w latach 2018-2019 wyniosła ok. 700 mln zł i była o połowę niższa niż w latach 2014-2015.

Dla ubojni zwierząt rzeźnych (zwłaszcza drobiu), straty ekonomiczne z tytułu zamknięcia ferm zwierząt futerkowych będą mniej dotkliwe. Firmy paszowe, zakłady utylizacyjne ze względu na większą podaż takiego surowca, mogą obniżyć nieco ceny jego zakupu (o 5-15%). Nie powinno to wpłynąć na ewentualny wzrost cen mięsa czy wędlin na poziomie producenta (przetwórcy), gdyż inne czynniki decydują o tym w dużo większym stopniu.

2. Rynek mięsa wołowego i drobiowego w Polsce

Polska stała się w ostatnich latach **największym producentem mięsa drobiowego w Unii Europejskiej i jest siódmym producentem mięsa wołowego.** Wejście Polski do Unii Europejskiej było korzystne dla obu rynków, gdyż dynamicznie zaczęła rosnąć przede wszystkim produkcja mięsa drobiowego, a także wołowego, a głównym czynnikiem tego wzrostu był szybko rosnący eksport, głównie do krajów Unii Europejskiej.

2.1. Przemysł mięsa czerwonego i drobiowego w Polsce

Branża mięsna (PKD 10.1)¹ jest największym działem przetwórczym przemysłu spożywczego w Polsce, gdyż w 2018 roku:

- wartość produkcji sprzedanej (w cenach bazowych) przemysłu mięsnego (PKD 10.11 i 10.13) wyniosła 57,2 mld zł, co stanowiło 23,8% wartości produkcji sprzedanej całego przemysłu spożywczego (łącznie z tytoniowym), wraz z drobiarskim (PKD 10.12) 71,5 mld zł (29,8%),
- w przemyśle mięsnym było zatrudnionych 92,9 tys. osób, co odpowiadało 23,2% zasobów pracy w całym przemyśle spożywczym (łącznie z tytoniowym), wraz z drobiarskim 110,3 tys. osób (27,6%),
- udział przemysłu mięsnego w tworzeniu PKB Polski, mierzony wartością dodaną brutto wynosi 0,5-1,0%, a wraz z drobiarskim 0,7-1,2%.

Tabela 2. Firmy przemysłowe przetwórstwa mięsnego^a (PKD 10.11 i 10.13)

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019 ^b
Liczba firm	1173	1138	1134	1132	1059	1047	1025	1024	1021
Zatrudnienie (w tys. osób)	87,4	86,9	91,4	92,7	94,0	94,2	93,0	92,9	93,0
Wartość produkcji sprzedanej (w mld zł)	34,2	40,3	45,1	45,0	45,6	49,7	55,9	57,2	61,3

^a zatrudniające 10 i więcej osób, ^b szacunek Instytutu Ekonomiki, Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - Państwowego Instytutu Badawczego na podstawie innych danych GUS, tj. danych firm składających sprawozdania finansowe oraz informacji o cenach producenta i o produkcji dużych i średnich firm przemysłowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie niepublikowanych danych GUS.

W latach 2011-2018 liczba firm przemysłu mięsnego zmniejszyła się prawie o 13%, natomiast przedsiębiorstw drobiarskich pozostała praktycznie na tym samym poziomie (166 firm) (tab. 2 i 3).

¹ W Polskiej Klasyfikacji Działalności (tzw. PKD) oznaczenia dla głównych produktów przemysłu mięsnego są następujące:

- PKD 10.11 – przetwórstwo i konserwowanie mięsa z wyłączeniem mięsa z drobiu,
- PKD 10.12 – przetwarzanie i konserwowanie mięsa drobiowego,
- PKD 10.13 – produkcja wyrobów z mięsa, włączając wyroby z mięsa drobiowego.

Tabela 3. Firmy przemysłowe przetwórstwa drobiarskiego^a (PKD 10.12)

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019 ^b
Liczba firm	167	171	172	168	164	174	166	166	170
Zatrudnienie (w tys. osób)	23,7	24,0	18,3	18,0	17,9	18,2	18,3	17,4	18,3
Wartość produkcji sprzedanej (w mld zł)	13,2	13,7	11,1	11,4	11,6	12,0	13,4	14,3	15,4

^a zatrudniające 10 i więcej osób, ^b szacunek Instytutu Ekonomiki, Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - Państwowego Instytutu Badawczego na podstawie innych danych GUS, tj. danych firm składających sprawozdania finansowe oraz informacji o cenach producenta i o produkcji dużych i średnich firm przemysłowych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie niepublikowanych danych GUS.

Tabela 4. Zysk i rentowność netto przemysłu mięsnego i drobiarskiego

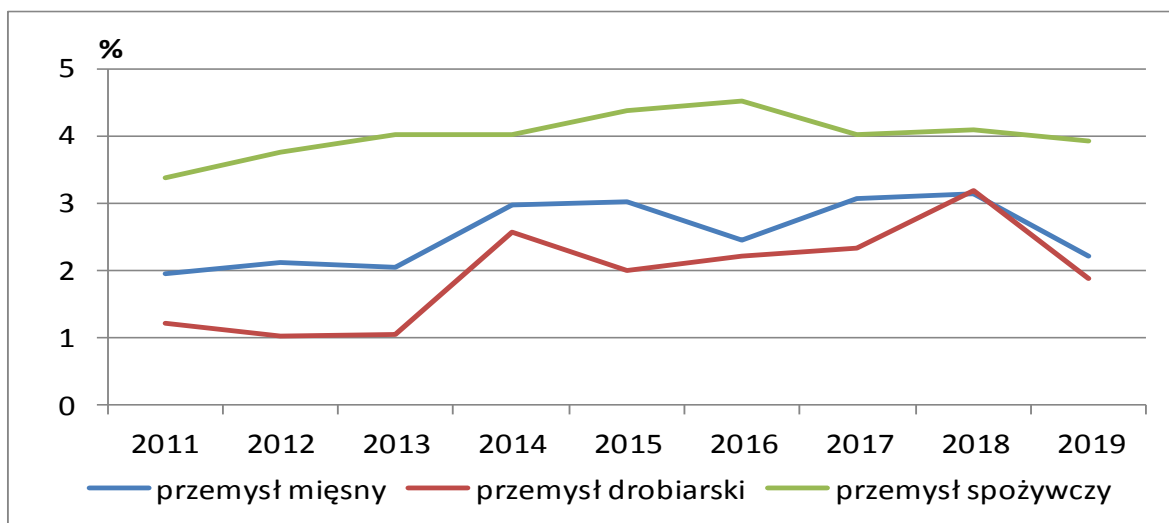
Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Przemysł mięsny									
Zysk netto (w mln zł)	680	891	963	1389	1447	1267	1763	1762	1351
Rentowność netto ^a (w %)	1,95	2,12	2,00	2,98	3,01	2,45	3,07	3,14	2,21
Przemysł drobiarski									
Zysk netto (w mln zł)	174	152	119	301	235	280	304	455	268
Rentowność netto ^a (w %)	1,21	1,03	1,04	2,56	1,99	2,22	2,34	3,19	1,88

^a w procentach przychodów

Źródło: opracowanie własne na podstawie niepublikowanych danych GUS.

Rentowności branży mięsnej, jak i drobiarskiej, są jednymi z najniższych wśród branż przemysłu spożywczego w Polsce. W latach 2011-2019 rentowność netto w przemyśle mięsnym wynosiła od ok. 2% do ok. 3%, a w przemyśle drobiarskim była jeszcze niższa od ok. 1% do ok. 3% (rys. 1). **Przy czym najniższą rentowność firmy mięsa czerwonego i drobiarskie osiągają na samym uboju. Na pozostałych etapach tj. rozbiorze i przetwórstwie ta rentowność jest wyższa. Na eksporcie mięsa halal oraz koszerne firmy mięsne zapewne uzyskują wyższe marże (co jest ich tajemnicą handlową), w przeciwnym razie nie byłyby tak zainteresowane rozwijaniem takiej produkcji. Przedmiotem eksportu z uboju religijnego są przede wszystkim tusze kurcząt, indyków, ćwierci wołowe czy poszczególne elementy np. filety drobiowe.**

Rysunek 1. Rentowność netto^a przemysłu mięsnego i drobiarskiego na tle przemysłu spożywczego (bez tytoniowego)



^a wyrażona zyskiem netto w procentach przychodów

Źródło: opracowanie własne na podstawie niepublikowanych danych GUS, ze sprawozdań finansowych F-01 składanych przez przedsiębiorstwa.

2.2. Ubój przemysłowy bydła i drobiu

Z danych GUS wynika, że w 2017 roku ubito w Polsce 1933 tys. sztuk bydła, w których największy odsetek stanowiły buhaje (49,7%), a w następnej kolejności krowy (31,1%) i jałówki (15,9%) (tab. 5).

Tabela 5. Ubój przemysłowy bydła w rzeźniach i ubojniach w Polsce w 2017 roku

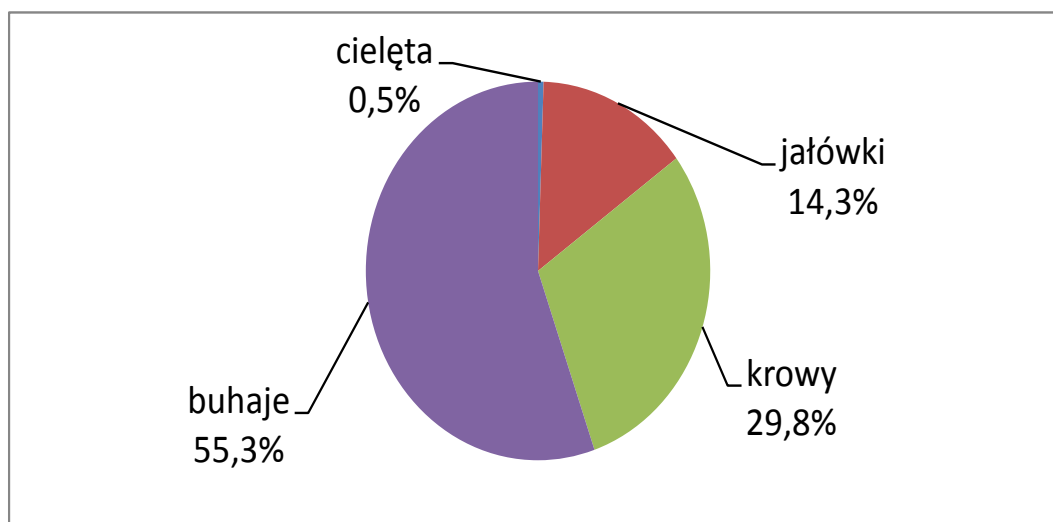
Bydło ogółem	Cielęta	Bydło dorosłe razem	z tego:		
			jałówki	krowy	buhaje
w tys. sztuk					
1933,1	63,7	1869,3	306,6	602,1	960,6
w tys. ton wagi żywej					
1119,2	5,8	1113,4	160,5	333,8	619,1

Źródło: Zwierzęta gospodarskie w 2017 roku, GUS, Warszawa 2018.

Od lat maleje ubój cieląt, co należy uznać za zjawisko korzystne. Ponadto Polska stała się importerem netto cieląt, które są później opasane do wyższej masy, co by świadczyło o większym zainteresowaniu rolników tą działalnością produkcji zwierzęcej, zwłaszcza że posiadamy dużą powierzchnię trwałych użytków zielonych (łąk, pastwisk) liczącą ok. 3,2 mln ha.

W wolumenie produkcji żywca wołowego ogółem² udział byków stanowił ponad połowę – 55,3%, krów – 29,8%, a jałówek – 14,3% (rys. 2).

Rysunek 2. Rozkład uboju bydła pod względem wagi żywej (wolumenu) poszczególnych grup zwierząt



Źródło: na podstawie tab. 5.

W ubojach drobiu zdecydowanie dominują w Polsce brojlery kurze i kury, które w strukturze ubijanego w Polsce ptactwa w 2017 roku stanowiły aż blisko 95% (tab. 6). W wolumenie produkcji żywca drobiowego udział brojlerów kurzych i kur wyniósł ok. 83%, a w następnej kolejności były indyki (14,2%), kaczki (2,1%) i gęsi (1,1%) (rys. 3).

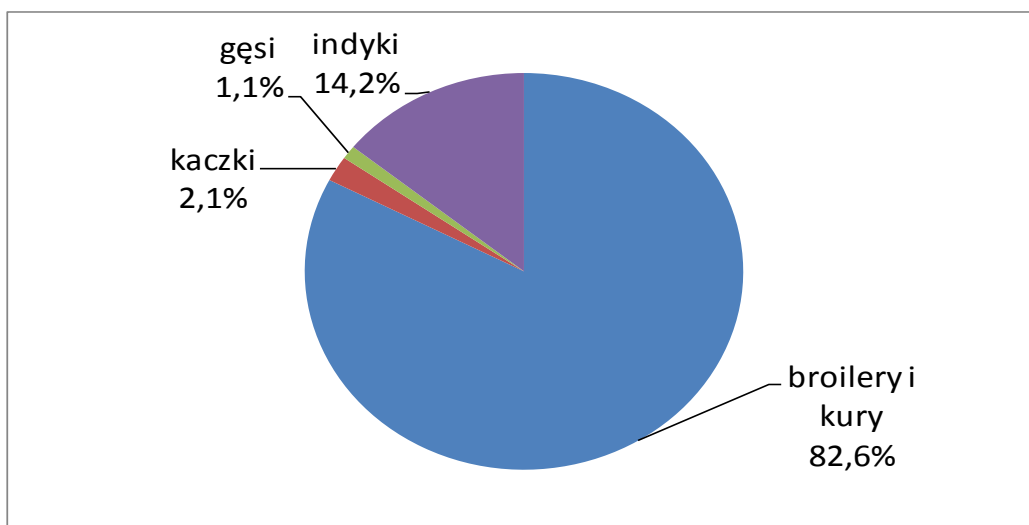
Tabela 6. Ubój przemysłowy drobiu w rzeźniach i ubojniach w Polsce w 2017 roku

Drób ogółem	z tego:				
	brojlery i kury	kaczki	gęsi	indyki	drób pozostały w tym strusie
w tys. sztuk					
1 175 833,6	1 112 704,5	20 720,1	5 872,0	35 984,4	552,7
w tys. ton wagi żywej					
3 313,3	2 736,4	68,6	36,5	470,7	1,2

Źródło: Zwierzęta gospodarskie w 2017 roku, GUS, Warszawa 2018.

² Produkowana w Polsce wołowina pochodzi głównie z bydła ras mlecznych i krzyżówek ras mlecznych i mięsnych.

Rysunek 3. Rozkład uboju drobiu pod względem wagi żywej (wolumenu) poszczególnych grup ptactwa

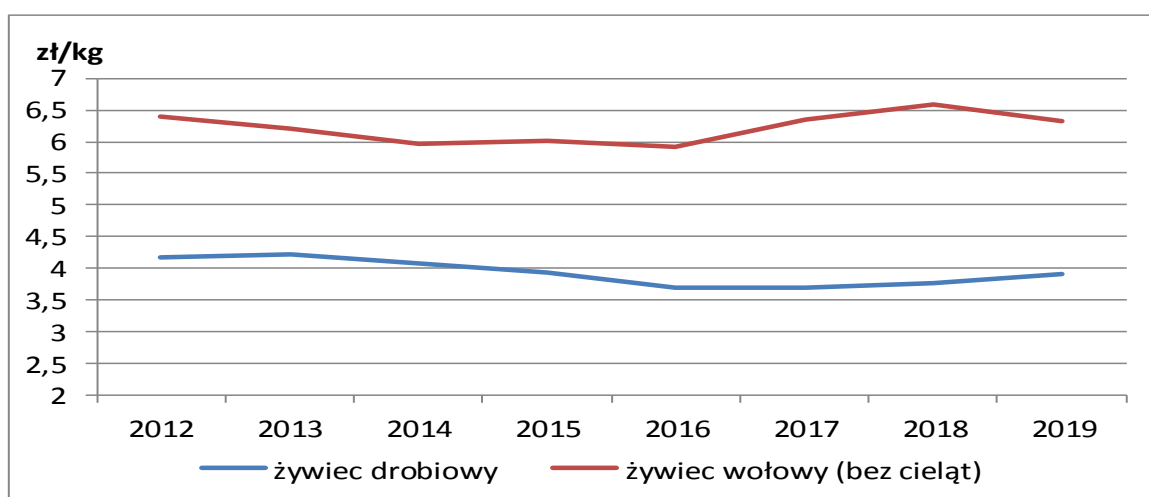


Źródło: na podstawie tab. 6.

2.3. Ceny żywca wołowego i drobiowego

W latach 2012-2019 średnie roczne ceny skupu żywca wołowego i drobiowego w Polsce były dość stabilne³. Przeciętna cena żywca wołowego (bez cieląt) w tym okresie wyniosła 6,22 zł/kg, przy zmienności cen $\pm 0,20$ gr./kg, tj. 3,2%. Przeciętna cena żywca drobiowego wyniosła 3,93 zł/kg przy odchyleniu $\pm 0,20$ gr./kg, co odpowiadało zmienności cen na poziomie 5%⁴.

Rysunek 4. Ceny skupu żywca wołowego i drobiowego w Polsce



Źródło: na podstawie Biuletynów Statystycznych GUS nr 7 z 2014, 2016, 2018 i 2020 r.

³ Były okresy 1-3 miesiące, w których zmienność cen była wyższa.

⁴ Zmienność cen na rynku mięsa wieprzowego w tym okresie była znacznie większa.

2.4. Produkcja oraz eksport mięsa wołowego i drobiowego

W latach 2004-2019 produkcja mięsa wołowego w Polsce zwiększyła się o ponad $\frac{3}{4}$ z 319 do 567 tys. ton w wadze bitej ciepłej (w wbc), rosła w tempie o 3,9% rocznie. Jeszcze szybszy przyrost miała produkcja mięsa drobiowego, która wzrosła trzykrotnie z 916 do 2707 tys. ton (przyrastała w tempie o 7,5% rocznie) (tab. 7). Polska eksportuje obecnie o 150% mięsa drobiowego więcej niż produkowała w 2004 roku. Przyrost eksportu był jeszcze szybszy, gdyż sprzedaż zagraniczna mięsa wołowego rosła w tempie 12,3% rocznie, a drobiowego zwiększała się o 18,5% rocznie.

Udział eksportu mięsa wołowego w produkcji zwiększył się o 46 pkt proc. (z 21 do 67%), nie uwzględniając eksportu przetworów mięsnych, konserw wołowych, żywych zwierząt⁵, zaś udział eksportu mięsa drobiowego wzrósł do 54% wielkości produkcji, tj. o 41,4 pkt proc. (tab. 7). **Eksport jest więc głównym czynnikiem determinującym rozwój produkcji mięsa wołowego i drobiowego w Polsce.** O sukcesie eksportowym mięsa wołowego z Polski decyduje konkurencyjna cena. Mięso wołowe jest tańsze o 15-20%, a mięso drobiowe o 25-30% niż przeciętnie w krajach UE-28.

Tabela 7. Produkcja i eksport mięsa wołowego oraz drobiowego

Lata	Mięso wołowe		Udział eksportu w produkcji	Mięso drobiowe		Udział eksportu w produkcji
	produkcja ^a	eksport ^b		produkcja ^a	eksport ^c	
	tys. ton		%	tys. ton		%
2004	319,0	67,1	21,0	916,0	115,1	12,6
2010	389,0	275,8	70,9	1380,0	411,5	29,8
2015	476,0	370,0	77,8	1988,0	849,6	42,7
2018	573,0	395,8	69,0	2597,0	1324,6	51,0
2019	567,0	382,1	67,0	2707,0	1460,9	54,0

^a w wadze bitej ciepłej (wbc), ^b wołowina schłodzona i mrożona (kod 0201 i 0202), ^c mięso drobiowe (kod 0207)

Źródło: dane z Ministerstwa Finansów; Rocznik Statystyczny 2019, GUS, Warszawa 2019; Analizy Rynkowe, Stan i perspektywy, Rynek mięsa, nr 58, Instytut Ekonomiki, Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2020.

W latach 2010-2018 towarowa produkcja rolnicza (w cenach bieżących) zwiększyła się w Polsce o 45,5% z 59,4 do 86,4 mld zł. Udział żywca rzeźnego w tej produkcji zwiększył się o 5,1 pkt proc. do 36,6%. Wartość produkcji towarowej żywca drobiowego w 2018 roku wyniosła 12,8 mld zł, a jego udział

⁵ Wówczas udział eksportu mięsa wołowego w stosunku do jego produkcji wzrósłby do 75-80%.

w produkcji towarowej rolniczej zwiększył się do 14,8% i był wyższy o 1,3 pkt proc. niż żywca wieprzowego (tab. 8).

Tabela 8. Struktura towarowej produkcji rolniczej w Polsce

Wyszczególnienie	2010		2015		2018 ^a	
	mld zł	%	mld zł	%	mld zł	%
Towarowa produkcja rolnicza	59,4	100,0	74,2	100,0	86,4	100,0
w tym: produkcja zwierzęca	33,2	55,9	43,4	58,5	53,8	62,3
w tym: żywca rzeźnego	18,7	31,5	26,2	35,3	31,6	36,6
w tym produkcja żywca:						
wieprzowego	8,2	13,8	9,9	13,3	11,7	13,5
wołowego	3,2	5,4	5,2	7,0	6,8	7,9
drobiowego	6,6	11,1	10,8	14,6	12,8	14,8

^a dane nieostateczne

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Rocznik Statystyczny GUS 2019.

3. Potencjalne skutki wprowadzenia zakazu uboju religijnego bydła i drobiu w Polsce (z wyłączeniem gmin wyznaniowych)

Ubój zwierząt rzeźnych w Polsce na potrzeby religijne, a zwłaszcza bydła, budził, budzi i będzie budzić kontrowersje i wyzwalać wiele emocji. **Należy to rozpatrywać pod kilkoma względami, tj. humanitarnym, społecznym i ekonomicznym, przy czym każdy z tych aspektów ma inną wagę.**

Produkcja żywca rzeźnego (trzody, bydła, drobiu) oznacza, że po zakończonym cyklu produkcyjnym zwierzęta trafiają do rzeźni. Po to są trzymane (tuczone), aby potem je sprzedać i pozyskać z nich mięso oraz wyprodukować przetwory mięsne. Coraz większy nacisk kładzie się na dobrostan zwierząt i producenci to rozumieją, bo to też wpływa na jakość produkowanego mięsa, ale też generuje dodatkowe koszty.

Ubój zwierząt, niezależnie od jego formy, jest najbardziej drastycznym momentem w produkcji mięsa w całym łańcuchu żywnościowym od przysłowiowego pola do stołu. Trwają dyskusje poparte różnymi badaniami, na ile i przy jakiej formie uśmiercania zwierzę odczuwa większy czy mniejszy ból. Zasadnicza różnica między ubojem „humanitarnym” (standardowym, tradycyjnym) bydła, owiec, drobiu, a ubojem na potrzeby religijne, polega na tym, że w tym drugim zwierzę jest zabijane bez wcześniejszego oszołomienia w celu pozbawienia go „świadomości” i to ten aspekt budzi największe emocje wśród przeciwników tej formy uśmiercania zwierząt w Polsce. Uboju

religijnego w Polsce dokonuje się na skalę przemysłową, gdyż praktycznie 100% tak pozyskanego mięsa trafia na eksport do krajów trzecich, ale w większości do krajów Unii Europejskiej, gdzie jest duży odsetek Muzułmanów.

Z braku wiarygodnych danych do oceny skutków wprowadzenia zakazu uboju zwierząt rzeźnych (bydła i drobiu) na potrzeby religijne przyjęto następujące założenia dla roku 2018:

1. Wartość produkcji towarowej żywca wołowego i drobiowego oraz wartość eksportu mięsa wołowego i drobiowego.
2. Przyjęto trzy wielkości udziału mięsa wołowego pozyskanego z uboju religijnego (20, 30 i 40%) w całym eksporcie mięsa wołowego, zaś dla mięsa drobiowego przyjęto udziały w wysokości 35, 45 i 55% eksportu mięsa drobiowego.
3. Marże sprzedaży mięsa z uboju religijnego przyjęto dla mięsa wołowego i drobiowego na tych samych poziomach, tj. 5,0 7,5 i 10,0%.
4. Ewentualny spadek cen skupu żywca wołowego i drobiowego na skutek wprowadzenia zakazu uboju religijnego bydła i drobiu o 5, 10 i 15%.

Rachunek symulacyjny dla rynku mięsa wołowego (przetwórców i producentów bydła rzeźnego) dla roku 2018:

1. Wartość produkcji towarowej żywca wołowego – **6800 mln zł.**
2. Wolumen eksportu mięsa wołowego (kod 0201 i 0202 schłodzona i mrożona wołowina) – **395,8 tys. ton (o wartości 6288 mln zł).**
 - 2.1. Udział mięsa z uboju **religijnego 20, 30 i 40%** wolumenu eksportu mięsa wołowego, co daje odpowiednio ok.: **79, 118 i 158 tys. ton, zaś w ujęciu wartościowym odpowiednio: 1258, 1886 i 2515 mln zł.**
3. Pomniejszona wartość sprzedanego mięsa wołowego z uboju religijnego o marże 5,0, 7,5 i 10,0%.
 - 3.1. o wartości sprzedaży za 1258 mln zł (**potencjalna strata od 62,9 do 125,8 mln zł**),
 - 3.2. o wartości sprzedaży za 1886 mln zł (**potencjalna strata od 94,3 do 188,6 mln zł**),
 - 3.3. o wartości sprzedaży za 2515 mln zł (**potencjalna strata od 125,8 do 251,5 mln zł**).
4. Spadek cen żywca wołowego w skupie **od 5% do 15%** (w odniesieniu do produkcji towarowej 6800 mln zł), spowoduje spadek wartości

produkcji sprzedanej dla producentów żywca wołowego od **340 do 1020 mln zł.**

Rachunek symulacyjny dla rynku mięsa drobiowego (przetwórców i producentów żywca drobiowego) dla roku 2018:

1. Wartość produkcji towarowej żywca drobiowego – **12800 mln zł.**
2. Wolumen eksportu mięsa drobiowego (kod 0207) – **1325 tys. ton (o wartości 10 148 mln zł).**
 - 2.1. Udział mięsa z uboju **religijnego 35, 45 i 55%** wolumenu eksportu mięsa drobiowego, co daje odpowiednio ok.: **464, 596 i 728 tys. ton, zaś w ujęciu wartościowym odpowiednio: 3552, 4567 i 5581 mln zł.**
3. Pomniejszona wartość sprzedanego mięsa drobiowego z uboju religijnego o marże 5,0, 7,5 i 10,0%.
 - 3.1. o wartości sprzedaży za 3552 mln zł (**potencjalna strata od 177,6 do 355,2 mln zł**),
 - 3.2. o wartości sprzedaży za 4567 mln zł (**potencjalna strata od 228,4 do 456,7 mln zł**),
 - 3.3. o wartości sprzedaży za 5581 mln zł (**potencjalna strata od 279,1 do 558,1 mln zł**).
4. Spadek cen żywca drobiowego w skupie **od 5% do 15%** (w odniesieniu **do produkcji towarowej 12800 mln zł**), co spowoduje spadek wartości sprzedaży dla producentów żywca drobiowego od **640 do 1920 mln zł.**

Przyjmując średnie wartości wyeksportowanego mięsa z uboju religijnego – wołowego na poziomie 30% eksportu mięsa wołowego i drobiowego na poziomie 45% eksportu mięsa drobiowego, wartość tych rynków w 2018 roku wyniosła odpowiednio 1886 i 4567 mln zł, co daje razem **6453 mln zł. Zyski przy 5% marży ze sprzedaży mięsa z uboju religijnego mogły wynieść dla przemysłu mięsnego i drobiarskiego odpowiednio 94 mln zł (na mięsie wołowym) i 228 mln zł (na mięsie drobiowym), co daje razem ok. 322 mln zł, a przy marży 7,5% zysk wzrósłby do ok. 485 mln zł. Takiego zysku zostałaby pozbawiona branża mięsna i drobiarska, po wprowadzeniu zakazu stosowania uboju religijnego w Polsce.**

Szacuje się, że ubojem bydła na potrzeby religijne zajmuje się w Polsce 20-30 firm, a drobiu 20-40 firm. Są to firmy o różnej wielkości. Dla

niektórych z nich produkcja mięsa z uboju religijnego może być dominującą działalnością, a proponowany zakaz uboju zwierząt rzeźnych bez wcześniejszego oszołomienia (w Polsce dotyczy to głównie bydła i drobiu), stawia ich dalszą działalność pod znakiem zapytania.

Radykalne ograniczenie uboju religijnego bydła oraz drobiu przez rzeźnię i ubojnię w Polsce niesie za sobą negatywne skutki ekonomiczne dla wszystkich, tj.: firm mięsnych, zwłaszcza tych, które taki ubój zwierząt prowadzą, rolników (producentów bydła i drobiu), a także konsumentów, gdyż słabsze wyniki ekonomiczno-finansowe firm mięsnych mogą być powodem podniesienia cen zbytu mięsa i przetworów mięsnych.

Ponadto należy wziąć pod uwagę jeszcze wiele innych czynników, które w pośredni lub bezpośredni sposób mogą pogorszyć sytuację na rynku mięsa wołowego oraz drobiowego w najbliższym czasie, a mianowicie:

1. Nie wiadomo jak przebiegnie ostatnia faza Brexitu, a to jest istotne dla polskich przetwórców mięsa drobiowego i wołowego, gdyż tam w latach 2017-2019 wyeksportowaliśmy 53,3 tys. ton mięsa wołowego za 1012 mln zł i 330,7 tys. ton mięsa drobiowego za 3936 mln zł.
2. Możliwy jest powrót ptasiej grypy do Polski, co oznacza zamknięcie rynków trzecich (nie tak dawno, bo w grudniu 2019 roku odnotowano ogniska ptasiej grypy w Polsce i dopiero w sierpniu br. uznano Polskę za kraj wolny od tej choroby).
3. W przetwórstwie mięsa surowiec (żywiec rzeźny) stanowi największą pozycję w kosztach produkcji – ok. 70%. Spadek cen żywca rzeźnego (bydła i drobiu) w związku z wprowadzeniem zakazu uboju religijnego pogorszy opłacalność produkcji i może skłonić rolników do jej zaniechania, a w skrajnych sytuacjach do bankructwa gospodarstw. Produkcja bydła rzeźnego miała być alternatywą dla gospodarstw rolnych, które zaniechały produkcji żywca wieprzowego w związku z ASF.
4. Mniejsza produkcja żywca drobiowego, to mniejsza produkcja piskląt (strata dla wylęgarni piskląt) i pasz przemysłowych dla broilerów kurzych, indyków (strata dla przemysłu paszowego). Nie wiadomo co dalej z możliwością stosowania pasz przemysłowych wyprodukowanych z roślin genetycznie modyfikowanych (GMO) w produkcji zwierzęcej. Ustawa z dnia 22 listopada 2018 r. o zmianie ustawy o paszach (Dz.U. 2018 poz. 2430) przedłużyła moratorium na stosowanie pasz GMO do 1 stycznia 2021 roku. Unia Europejska nie planuje w najbliższym czasie

przywrócenia mączek mięsno-kostnych w skarmianiu zwierząt gospodarskich (trzody, drobiu - skarmianie krzyżowe).

5. W miejsce polskich firm mięsnych wejdą inne firmy, a bydło z Polski oraz drób mogą być przewożone za granicę i tam ubijane na potrzeby religijne.
6. Wzrost płacy minimalnej wpływa też w istotny sposób na koszty pracy w przedsiębiorstwach mięsnych i drobiarskich, gdyż wynagrodzenie w tych branżach należy do jednych z najniższych wśród branż przemysłu spożywczego.
7. Stwierdzone w ostatnim czasie przypadki salmonelli w mięsie drobiowym na rynku krajowym, jak też w wyeksportowanych partiach tego mięsa rzutują na wizerunek branży drobiarskiej.
8. Mniejsze przychody i słabsze wyniki ekonomiczno-finansowe firm przemysłu mięsnego i drobiarskiego ograniczyłyby inwestycje.
9. Gdzie sprzedać (ulożować) mięso, pozyskiwane z uboju religijnego. Unia Europejska jest samowystarczalna w produkcji mięsa wołowego oraz ma kilkuprocentową nadwyżkę mięsa drobiowego (7-10%). Wskaźnik samowystarczalności Polski w produkcji mięsa wołowego wynosi ok. 350%, a w produkcji mięsa drobiowego ok. 180%.
10. Nie wiadomo jak dalej będzie przebiegać pandemia koronawirusa SARS-CoV-2 i czy nie zostaną ponownie rozerwane więzi (kontakty) handlowe.
11. Najbardziej poszkodowanym przez pandemię SARS-CoV-2 został sektor HoReCa⁶, który w ostatnich latach prężnie się rozwijał i był stałym odbiorcą wysokiej jakości mięsa (w tym. m.in. wołowiny). Jego odbudowa może zająć sporo czasu.
12. Na ile przetwórcy mają silną pozycję, aby podnieść ceny zbytu swoich produktów w negocjacjach z sieciami handlowymi i zagranicznymi kontrahentami.
13. Trudna sytuacja na rynku wieprzowiny w związku z ASF też ma wpływ na ceny skupu żywca drobiowego i wołowego oraz ceny zbytu i ceny detaliczne tych gatunków mięsa.

Wydlużenie w czasie zakazu uboju religijnego spowoduje mniejsze turbulencje na rynku mięsa, niż miałyby to nastąpić w krótkim okresie. W tym czasie może udałoby się wypracować kompromis polegający na możliwości stosowania **tzw. uboju odwracalnego**, polegającego na tym, by cięciu

⁶ HoReCa to popularne określenie sektora hotelarskiego i gastronomicznego.

towarzyszyło oszołomienie bydła trzpieniem (w kształcie grzybka), który nie powoduje uszkodzenia mózgu. Takie rozwiązanie na obecną chwilę nie jest chyba dopuszczone w prawodawstwie unijnym.

4. Literatura

Analizy Rynkowe, Stan i perspektywy, Rynek mięsa, nr 58, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2020.

Biuletyny Statystyczne GUS, nr 7 z 2014, 2016, 2018 i 2020 r.

Dane z Instytutu Gospodarki Rolnej (na podstawie danych przesłanych przez Wojewódzkie Inspektoraty Weterynarii).

Dane z Ministerstwa Finansów.

Krzemiński J., 2020: Surowce (nie)zapomniane, internetowy magazyn „Agro Food 4.0”, s. 66-67, 30 kwietnia 2020 r.

Mroczek R., 2018: Ubój zwierząt rzeźnych w Polsce na potrzeby religijne, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu”, t. XX(5), s. 119-126, DOI:105604/01.3001.0012.6695.

Mroczek R., 2017: Przemysł mięsny i drobiarski, [w:] J. Drożdż, R. Mroczek (red.), Przetwórstwo produktów pochodzenia zwierzęcego w Polsce w latach 2010-2016, seria „Monografie Programu Wieloletniego 2015-2019”, nr 68, IERiGŻ-PIB, Warszawa.

Mroczek R., 2017: Ubój rytualny w Polsce – wybrane aspekty, „Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. Problemy Rolnictwa Światowego”, t. 17(XXXII), z. 1, s. 106-115.

Niepublikowane dane GUS.

Rocznik Statystyczny 2019, GUS, Warszawa 2019.

Zwierzęta gospodarskie w 2017 roku, GUS, Warszawa 2018.